

คำบรรยาย (ภาคทบทวน) วิชานิติกรรม

วันอาทิตย์ที่ 18 สิงหาคม 2562

อ. นาถสินี ยุติธรรมดำรง

โมฆะกรรม

มาตรา 172 บัญญัติว่า “โมฆะกรรมนั้น ไม่อาจให้สัตยาบันแก่กัน
ได้ และผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดจะยกความเสียเปล่าแห่ง
โมฆะกรรมขึ้นกล่าวอ้างได้

ถ้าจะต้องคืนทรัพย์สินอันเกิดจากโมฆะกรรมให้นำบทบัญญัติว่า
ด้วยลาภมิควรได้แห่งประมวลกฎหมายนี้มาใช้บังคับ”

ผลของโมฆะกรรม

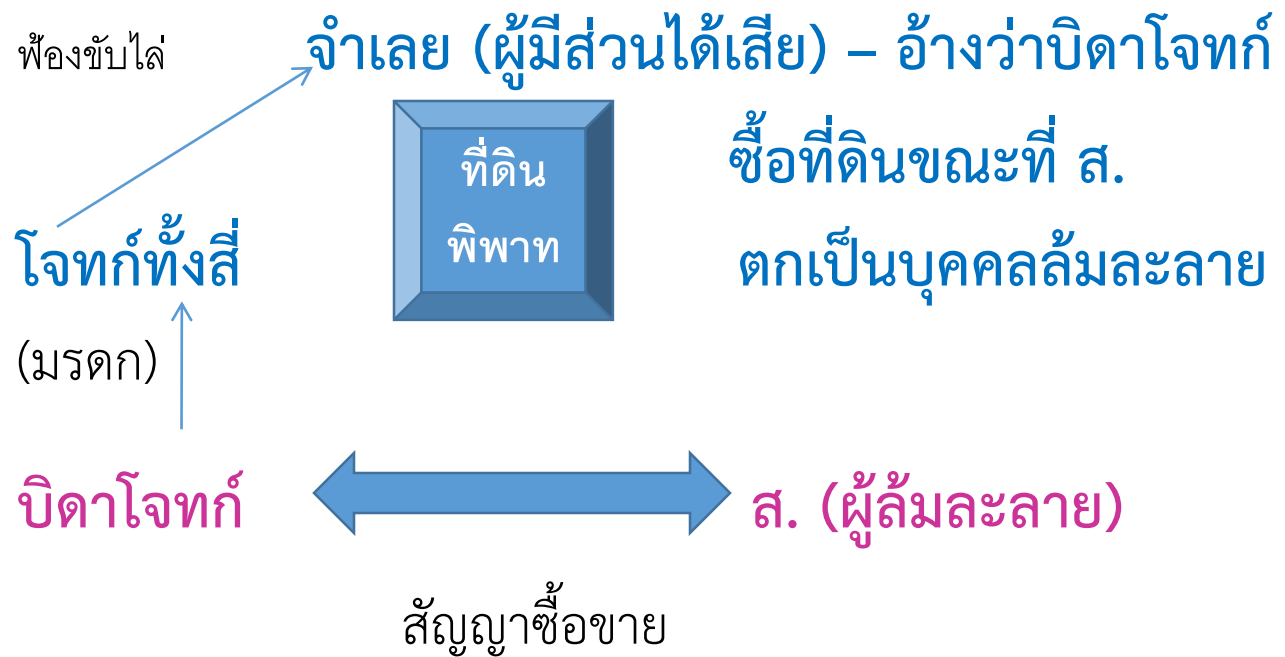
1. นิติกรรมที่ตกเป็นโมฆะ เป็นนิติกรรมที่เสียเปล่ามาแต่ต้น
ถือเสมือนไม่ได้เกิดนิติกรรมนั้นขึ้นเลย จึงไม่อาจให้สัตยาบันได้

ผลของโมฆะกรรม

2. บุคคลผู้มีส่วนได้เสียสามารถยกขึ้นกล่าวอ้างได้ – ไม่จำกัดเฉพาะคู่กรณีในการทำนิติกรรมเท่านั้น แต่หมายความรวมถึงบุคคลที่จะได้รับประโยชน์หรือเสียประโยชน์ ถ้านิติกรรมนั้นเป็นผลหรือไม่เป็นผลหรือกลับกัน ดังนั้น ผู้มีส่วนได้เสียจึงอาจรวมถึงผู้สืบสิทธิ เจ้าหนี้ ลูกหนี้ หรือผู้ค้ำประกันของคู่กรณีด้วย

ฎ.3072/2536 – คำว่า “ผู้มีส่วนได้เสีย” หมายถึง “ผู้ที่ได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ หากนิติกรรมที่กล่าวอ้างว่าเป็นโมฆะเป็นผลหรือไม่เป็นหรือกลับกัน” คดีนี้โจทก์ทั้งสี่ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่ดินพิพาท โดยอ้างว่าบิดาโจทก์ทั้งสี่ซื้อที่ดินพิพาทมาจาก ส. ผู้ล้มละลาย ต่อมาบิดาโจทก์ทั้งสี่ถึงแก่กรรม ที่ดินพิพาทเป็นมรดกตกทอดแก่โจทก์ทั้งสี่ จำเลยให้การต่อสู้ว่าบิดาโจทก์ซื้อที่ดินพิพาทจาก ส. ในขณะที่ ส. เป็นบุคคลล้มละลาย นิติกรรมซื้อขายเป็นโมฆะ โจทก์ทั้งสี่ไม่มีอำนาจฟ้องขับไล่จำเลย ดังนั้น จำเลยจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์หากนิติกรรมซื้อขายที่ดินพิพาทระหว่าง ส. กับบิดาโจทก์ทั้งสี่เป็นโมฆะ จำเลยจึงขอที่จะยกความเสียเปล่าแห่งโมฆะกรรมขึ้นกล่าวอ้างได้

คำพิพากษากฎีกาที่ 3072/2536

ผลของโฆษณากรรม (ต่อ)

3. การกล่าวอ้างความเสียหายของโฆษณากรรม ผู้มีส่วนได้เสียสามารถจะยกขึ้นอ้างโดยไม่มีการจำกัดเวลา

ฎ. 2041/ 2547** – จำเลยทั้งสองสมคบกันจดทะเบียนโอนซื้อขายที่ดินโดยไม่สุจริตและไม่มีการชำระเงินกันจริงเพื่อหลีกเลียงไม่ให้โจทก์ทั้งสองบังคับจำเลยที่ 1 ตามที่ตกลงซื้อขายกัน การแสดงเจตนาของจำเลยทั้งสองจึงเป็นการแสดงเจตนาลวงโดยสมรู้กันเป็นโฆษณาตาม ปพพ.มาตรา 155 วรรคหนึ่ง และผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดจะยกความเสียหายแห่งโฆษณากรรมขึ้นกล่าวอ้างตามมาตรา 172 และฟ้องให้เพิกถอนเมื่อใดก็ได้ ฟ้องโจทก์ทั้งสอง**มิใช่การฟ้องเพิกถอนการฉ้อฉลตามมาตรา 237** ไม่อยู่ในบังคับที่จะต้องฟ้องภายใน 1 ปี ตามมาตรา 240

ผลของโมฆะกรรม - กรณีต้องมีการคืนทรัพย์

4. กรณีมีการคืนทรัพย์อันเกิดจากโมฆะกรรม

4.1 หากมีการปฏิบัติและรับปฏิบัติการชำระหนี้ตามนิติกรรมที่เป็นโมฆะ ฝ่ายที่ชำระหนี้โดยที่ตนเองไม่มีหนี้ที่จะต้องชำระ มีสิทธิเรียกให้ฝ่ายที่รับชำระหนี้ คืนทรัพย์สินที่ได้รับไปให้แก่ตนได้

4.2 การคืนทรัพย์สินให้นำบทบัญญัติว่าด้วยลาภมิควรได้มาใช้บังคับ

4.3 แม้การกล่าวอ้างความเป็นโมฆะจะไม่ได้กำหนดเวลา แต่ถ้าจะกล่าวอ้างเพื่อที่จะเอาทรัพย์คืนต้องอยู่ในบังคับอายุความเรียกทรัพย์คืน ในเรื่องลาภมิควรได้ ตาม ปพพ. มาตรา 419 คือ ต้องเรียกภายใน 1 ปี นับแต่ผู้เรียกคืนรู้ถึง สิทธิเรียกร้องหรือภายใน 10 ปี นับแต่เวลาที่สิทธินั้นได้มีขึ้น

ผลของโมฆะกรรม - กรณีต้องมีการคืนทรัพย์

- บทบัญญัติว่าด้วยลาภมิควรได้ อยู่ในมาตรา 407 – 419 ซึ่งปกติ ทรัพย์สินอันเป็นลาภมิควรได้ย่อมเรียกคืนได้ทั้งหมด เว้นแต่ ต้องด้วยกรณีที่กฎหมายบัญญัติว่า เรียกคืนไม่ได้ หรือเรียกคืนได้บางส่วน
- **ฎ 3072/2547 (ประชุมใหญ่)** – ในขณะที่นาย อ. ทำการหมั้นกับนางสาว บ. นางสาว บ. อายุยังไม่ครบ 17 ปีบริบูรณ์ การหมั้นดังกล่าวจึงฝ่าฝืน ปพพ. มาตรา 1435 วรรคหนึ่ง ย่อมตกเป็นโมฆะตามมาตรา 1435 วรรคสอง และมาตรา 172 วรรคสอง ถ้าจะต้องคืนทรัพย์อันเกิดจากโมฆะกรรมให้นำบทบัญญัติว่าด้วยลาภมิควรได้มาใช้บังคับ เมื่อโจทก์ซึ่งเป็นบิดานาย อ. ไม่ทราบว่านางสาว บ. อายุไม่ครบ 17 ปี จำเลยซึ่งเป็นมารดานางสาว บ. และนางสาว บ. ต้องคืนของหมั้นและสินสอดให้แก่โจทก์ตามมาตรา 412 และมาตรา 413 โดยจะถือว่าโจทก์ชำระหนี้ตามอำเภอใจตามมาตรา 407 หาได้ไม่ ดังนั้น บันทึกข้อตกลงระหว่างโจทก์จำเลยที่จำเลยยอมชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์จึงมีมูลหนี้และใช้บังคับได้ หาขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนไม่

กรณีเรียกคืนทรัพย์สินไม่ได้เลย ตามเรื่องลามิควรได้

1. การชำระหนี้ตามอำเภอใจ เป็นการชำระหนี้โดยรู้อยู่แล้วว่าตนไม่มี
ความผูกพันที่จะต้องชำระ จะเรียกทรัพย์สินไม่ได้ มาตรา 407 –
จะต้องเป็นกรณีที่คู่กรณีตามนิติกรรมรู้รู้แล้วว่านิติกรรมเป็นโมฆะ
ก็ยังชำระหนี้ให้ไปโดยสมัครใจ จึงเท่ากับเป็นการให้โดยเสน่หาแก่อีก
ฝ่ายหนึ่งนั่นเอง ย่อมไม่สามารถเรียกเอาทรัพย์สินที่ตนชำระไปเช่นนั้นคืน
มาได้

(มาตรา 407 – บุคคลใดได้กระทำการอันใดตามอำเภอใจเสมือน
หนึ่งว่าเพื่อชำระหนี้โดยรู้แล้วว่าตนไม่มีความผูกพันที่จะต้องชำระ
ท่านว่าบุคคลผู้นั้นหาจะมีสิทธิจะได้รับคืนทรัพย์สินไม่)

กรณีเรียกคืนทรัพย์สินไม่ได้เลย ตามเรื่องลาภมิควรได้

2. การชำระหนี้โดยมุ่งต่อผลซึ่งรู้อยู่แล้วว่าเป็นพันธวิสัยตามมาตรา 410 - กล่าวคือ

เป็นการชำระหนี้ตามนิติกรรมอันเป็นโมฆะเพราะวัตถุประสงค์เป็นการพันธวิสัย ถ้าได้ชำระหนี้โดยรู้อยู่แล้วว่าวัตถุประสงค์เป็นพันธวิสัย ย่อมไม่มีสิทธิเรียกคืน

(มาตรา 410 บัญญัติว่า บุคคลผู้ใดได้ทำการชำระหนี้โดยมุ่งต่อผลอย่างหนึ่ง แต่มิได้เกิดผลขึ้นเช่นนั้น ถ้าและบุคคลนั้นได้รู้มาแต่แรกกว่าการที่จะเกิดผลนั้นเป็นพันธวิสัยก็ดี หรือได้เข้าปองปิดขัดขวางเสียมิให้เกิดผลเช่นนั้นโดยอาการอันฝ่าฝืนความสุจริตก็ดี ท่านว่าบุคคลผู้นั้นไม่มีสิทธิจะได้รับคืนทรัพย์สิน)

3. การชำระหนี้อันเป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี ตาม

มาตรา 411

4. การรับชำระหนี้เป็นจำนวนเงิน โดยผู้รับไว้สุจริตและได้ใช้เงินทั้งหมดไปแล้ว ตาม

มาตรา 412 – ถ้าผู้รับไม่สุจริต ต้องคืนทั้งหมด แต่ถ้าผู้รับสุจริตจะต้องคืนเงินที่ได้รับเพียงส่วนที่ยังมีอยู่ในขณะเรียกคืนเท่านั้น

กรณีเรียกคืนทรัพย์สินไม่ได้เลย ตามเรื่องลามมิควรได้

5. การรับชำระหนี้เป็นทรัพย์สินโดยผู้รับไว้สุจริตและทรัพย์สินที่รับไว้สูญหาย หรือ บุปสลายไปทั้งหมด ตามมาตรา 413 ฝ่ายที่ได้รับชำระหนี้เป็นทรัพย์สินมานั้น ต้องคืนทรัพย์สินที่ได้รับมาตามสภาพที่เป็นอยู่ และไม่ต้องรับผิดชอบในความสูญหายหรือ บุปสลายของทรัพย์สินนั้น – แต่ถ้าผู้รับได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการสูญหายหรือ บุปสลาย ก็ต้องคืนให้ หากผู้รับทุจริตก็ต้องคืนทรัพย์สินให้แก่ผู้ให้ทุกกรณี แม้กระทั่งการสูญหายหรือ บุปสลายจะเกิดเพราะเหตุสุดวิสัย **เว้นแต่** จะพิสูจน์ได้ว่า ถึงอย่างไรทรัพย์สินนั้นก็ต้องสูญหายหรือ บุปสลายอยู่นั่นเอง

6. การรับชำระหนี้ไว้โดยสุจริตไม่รู้นิติกรรมเป็นโมฆะ ผู้รับยอมได้ดอกผลอัน เกิดแต่ทรัพย์สินนั้นตลอดเวลาที่ยังคงสุจริตอยู่ ดอกผลส่วนนี้ไม่ต้องคืนตาม มาตรา 415 วรรคแรก – แต่ถ้าผู้รับรู้นิติกรรมเป็นโมฆะแล้ว นับแต่นั้นก็ถือว่า ไม่สุจริตแล้ว ดอกผลนับแต่นั้นก็ต้องคืน

ฎีกาที่น่าสนใจ – มาตรา 172

ฎีกาที่ 534/2559 (มาตรา 156, 172, 412)

จำเลยที่ 1 ฉ้อฉลโจทก์โดยหลอกลวงว่าเป็นการทำกรรมธรรม์ที่มีลักษณะที่เหมือนกับการฝากเงินกับธนาคารสามารถที่จะถอนเงินได้แต่มีสิทธิพิเศษคุ้มครองโดยการประกันชีวิต และให้ ส. ลงชื่อในคำขอเอาประกันชีวิตแล้ว จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นตัวแทนนำไปยื่นต่อจำเลยที่ 2 เพื่อให้โจทก์เข้าทำสัญญาประกันชีวิตกับจำเลยที่ 2 การฉ้อฉลดังกล่าวเป็นเหตุให้โจทก์ตกลง ทำสัญญาประกันชีวิตกับจำเลยที่ 2 โดยสำคัญผิดในเนื้อหาหรือลักษณะของนิติกรรมอันเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม สัญญาประกันชีวิตย่อมตกเป็นโมฆะ ตาม ปพพ. มาตรา 156 วรรคหนึ่งและวรรคสอง จำเลยที่ 2 ซึ่งได้รับเงินค่าเบี้ยประกันภัยไปจากโจทก์จึงต้องคืนเงินที่ได้รับไว้ให้โจทก์อันเนื่องมาจากเป็นลามิควรได้ ตาม ปพพ. มาตรา 172 วรรคสอง ประกอบมาตรา 412

ฎีกาที่ 7666/2559 - สำคัญผิดในจำนวนปีที่ต้องชำระเบี้ยประกันภัย

ฎีกาที่น่าสนใจ – มาตรา 172

ฎ 871/2551 (โมฆะกรรม (ผล) ลากมิควรได้ – มาตรา 172, 412)

สัญญาซื้อขายที่ดินระหว่างผู้คัดค้านที่ 1 กับลูกหนี้ได้กระทำขึ้นภายหลังวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาด ซึ่งลูกหนี้ไม่มีอำนาจกระทำการใดๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของตนเอง จึงเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 24 แห่ง พรบ.

ล้มละลาย พ.ศ.2483 มีผลให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะตาม ปพพ. มาตรา 150

การคืนทรัพย์สินอันเกิดจากโมฆะกรรมต้องนำบทบัญญัติลากมิควรได้มาบังคับใช้ตาม ปพพ. มาตรา 172 วรรคสอง ผู้คัดค้านที่ 1 มีหน้าที่ต้องคืนเงินค่าที่ดินพิพาทที่ได้รับจากลูกหนี้ซึ่งเป็นลากมิควรได้จนเต็มจำนวน เว้นแต่ผู้คัดค้านที่ 1 จะได้รับไว้โดยสุจริต จึงมีหน้าที่ต้องคืนเพียงส่วนที่ยังมีอยู่ในขณะเมื่อเรียกคืนตาม มาตรา 412 และเมื่อเป็นหนี้เงินต้องรับผิดชอบดอกเบี้ยระหว่างผิดนัดร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่เวลาผิดนัดเป็นต้นไป

นิติกรรมที่เป็นโมฆะบางส่วน – มาตรา 173

มาตรา 173 บัญญัติว่า “ถ้าส่วนหนึ่งส่วนใดของนิติกรรมเป็นโมฆะ นิติกรรมนั้นย่อมตกเป็นโมฆะทั้งสิ้น เว้นแต่จะพึงสันนิษฐานได้โดยพฤติการณ์แห่งกรณีว่า คู่กรณีเจตนาจะให้ส่วนที่ไม่เป็นโมฆะนั้นแยกออกจากส่วนที่เป็นโมฆะได้”

โดยหลัก นิติกรรมเป็นโมฆะจะโมฆะทั้งหมด แต่มีข้อยกเว้น คือ สันนิษฐานได้จากพฤติการณ์แห่งกรณีว่า คู่กรณีนั้นประสงค์จะให้ส่วนที่ไม่เป็นโมฆะแยกออกจากส่วนที่เป็นโมฆะ

ฎ. 2952/2554** และ ฎ 10852/2551

ฎีกาที่น่าสนใจ – มาตรา 173

ฎ. 805/2536 – จำเลยเป็นหนี้เงินกู้โจทก์ 10,000 บาท อีก 13,800 บาทเป็น ดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 5 ต่อเดือน ซึ่งเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด ตกเป็นโมฆะ ปราบกฏว่าโจทก์จำเลยทำสัญญาซื้อขายที่ดินพิพาทกันโดยกำหนดราคาเท่ากับต้น เงินและดอกเบี้ยที่จำเลยค้างชำระดังกล่าว ดังนี้ แม้ราคาที่กำหนดในสัญญาจะรวม เอาเงินกู้ที่โจทก์มีสิทธิได้รับจากจำเลยไว้ด้วยกันก็ตาม แต่โจทก์จำเลยไม่ได้เจตนาที่จะแยกการซื้อขายที่ดินพิพาทบางส่วนในราคาเงินต้น 10,000 บาท ที่จำเลยค้าง ชำระออกจากราคาที่ดินอีก 13,800 บาท ซึ่งเป็นดอกเบี้ยที่เป็นโมฆะนั้น สัญญา ซื้อขายจึงเกิดจากหนี้ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายย่อมเป็นโมฆะทั้งฉบับตาม **มาตรา**

173

ฎีกาที่น่าสนใจ – มาตรา 173

- ฎ. 7378/2542 – สัญญากู้ยืมเงินตกลงอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 18 ต่อปี เกินอัตราที่กฎหมายกำหนด ข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยตกเป็นโมฆะ ผู้ให้กู้ไม่มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยตามสัญญานั้น แต่หนี้เงินกู้ไม่เป็นโมฆะ เมื่อเป็นหนี้เงิน ผู้กู้จึงต้องรับผิดชอบชำระดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันผิดนัด ตาม ปพพ. มาตรา 224 (หมายความว่า ผู้กู้ไม่ต้องรับผิดชอบในดอกเบี้ยร้อยละ 18 ต่อปี ในระหว่างกำหนดเวลาของสัญญาเท่านั้น แต่ดอกเบี้ยหลังจากที่ผู้กู้ผิดนัด ผู้กู้ยังคงต้องรับผิดชอบผิดนัดในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีตามที่กฎหมายกำหนดไว้)
- ฎ 487/2551, ฎ 235/2551, ฎ 178/2549* และ ฎ 1647/2549**

คำพิพากษากฎีกาที่ 2131/2560

โจทก์คิดดอกเบี้ยจากจำเลยร้อยละ 1.3 ต่อเดือน หรืออัตราร้อยละ 15.6 ต่อปี ซึ่งเป็นการคิดดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด อันเป็นการฝ่าฝืน พรบ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 มาตรา 3 ประกอบ ปพพ. มาตรา 654 มีผลให้ดอกเบี้ยดังกล่าวตกเป็นโมฆะ กรณีถือไม่ได้ว่าจำเลยชำระหนี้โดยจงใจฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายหรือเป็นการกระทำอันใดตามอำเภอใจเสมือนหนึ่งว่าเพื่อชำระหนี้โดยรู้อยู่ว่าตนไม่มีความผูกพันตามกฎหมายที่ต้องชำระ อันจะเป็นเหตุให้จำเลยไม่มีสิทธิได้รับทรัพย์สินนั้นคืนตาม ปพพ. มาตรา 407 **เมื่อดอกเบี้ยของโจทก์เป็นโมฆะ เท่ากับสัญญากู้ยืมมิได้มีการตกลงเรื่องดอกเบี้ยกันไว้ โจทก์ไม่มีสิทธิได้ดอกเบี้ย ก่อนผิดนัด และไม่อาจนำเงินที่จำเลยชำระแก่โจทก์มาแล้วไปหักออกจากดอกเบี้ยที่โจทก์ไม่มีสิทธิคิดได้ จึงต้องนำเงินที่จำเลยชำระหนี้ไปชำระต้นเงินทั้งหมด**

โมฆียะกรรม

- โมฆียะกรรมเป็นนิติกรรมที่สมบูรณ์ใช้บังคับกันได้ตามกฎหมายตั้งแต่ทำนิติกรรมนั้นจนกว่าจะถูกบอกล้าง ซึ่งถ้าหากถูกบอกล้างแล้วก็จะทำให้นิติกรรมนั้นเป็นโมฆะย้อนไปถึงเวลาเริ่มแรกที่ได้มีการทำนิติกรรมนั้นขึ้น

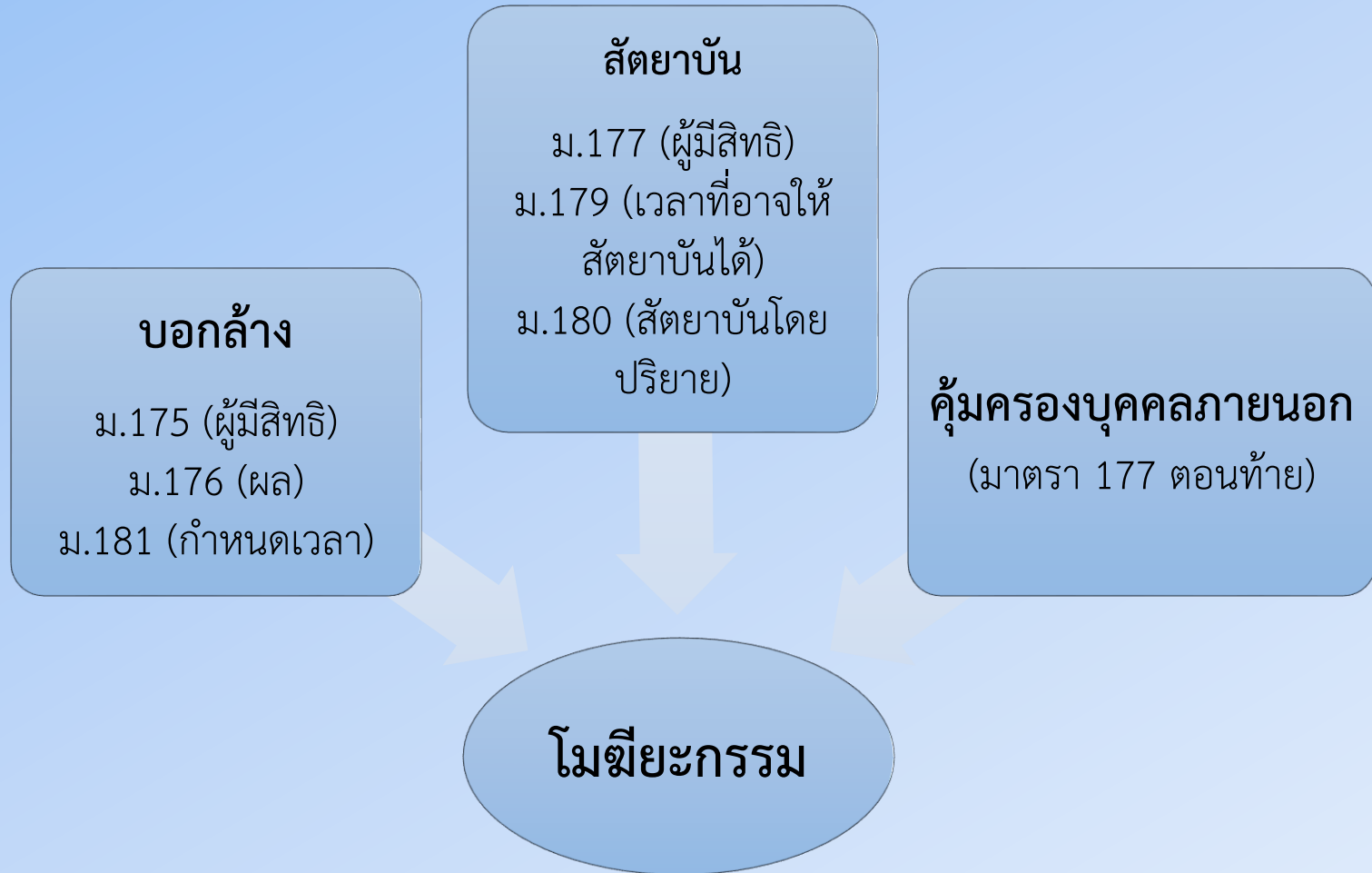
นิติกรรมที่เป็นโมฆียะ อาจเกิดจากความบกพร่องใน

- ความสามารถของผู้ทำนิติกรรม เช่น ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ บุคคลวิกลจริต เป็นต้น
- การแสดงเจตนา เช่น สำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งเป็นสาระสำคัญ, ถูกกลฉ้อฉล หรือถูกข่มขู่ เป็นต้น
- มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ เช่น เรื่องการสมรสที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดในตัวคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง ตามมาตรา 1505

ผลของโมฆียะกรรม

1. อาจถูกบอกกล่าวได้ (มาตรา 175, 176, 181)
2. อาจให้สัตยาบันได้ (มาตรา 177, 179, 180)
3. มีบททั่วไปคุ้มครองบุคคลภายนอก (มาตรา 177 ตอนท้าย)
 - การบอกกล่าวโมฆียะกรรมคือ การแสดงเจตนาเพิกถอนทำลายนิติกรรมที่เป็นโมฆียะซึ่งจะมีผลทำให้นิติกรรมนั้นเป็นอันเสียเปล่า การเสียเปล่านี้อจะย้อนหลังไปถึงเวลาที่ทำโมฆียะกรรมนั้น (มาตรา 175 วรรคหนึ่ง)
 - เมื่อผู้มีสิทธิตามกฎหมายได้บอกกล่าวนิติกรรมที่เป็นโมฆียะภายในกำหนดเวลาตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว สิทธิและหน้าที่ตามนิติกรรมที่เป็นโมฆียะซึ่งแต่เดิมสมบูรณ์นั้น ก็เป็นอันระงับไป คู่กรณีต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม ซึ่งต่างกับโมฆะกรรมที่อาจไม่ต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม เพราะอาจไม่ต้องคืนทรัพย์สินกันตามหลักเรื่องลาภมิควรได้

ผลของโมฆียะกรรม

ผู้มีสิทธิบอกกล่าวโมฆียะกรรม (มาตรา 175)

- มาตรา 175 บัญญัติว่า “โมฆียะกรรมนั้น บุคคลต่อไปนี้จะบอกกล่าวเสียก็ได้

(1) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้เยาว์ซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่ผู้เยาว์จะบอกกล่าวก่อนที่ตนบรรลุนิติภาวะก็ได้ **ถ้าได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม**

(2) บุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ เมื่อบุคคลนั้นพ้นจากการเป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถแล้ว (ศาลมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งให้เป็นคนไร้ฯ หรือเสมือนไร้ฯ) หรือผู้อนุบาล หรือผู้พิทักษ์ แล้วแต่กรณี แต่คนเสมือนไร้ความสามารถจะบอกกล่าวก่อนที่ตนจะพ้นจากการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้ **ถ้าได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์**

(3) บุคคลผู้แสดงเจตนาเพราะสำคัญผิด หรือถูกกลฉ้อฉล หรือถูกข่มขู่

(4) บุคคลวิกลจริตผู้กระทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะตามมาตรา 30 ในขณะที่จริตของบุคคลนั้นไม่วิกลแล้ว

ถ้าบุคคลผู้ทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะถึงแก่ความตายก่อนมีการบอกกล่าวโมฆียะกรรม ทายาทของบุคคลดังกล่าวอาจบอกกล่าวโมฆียะกรรมนั้นได้”

ผู้มีสิทธิบอกล้างโมฆียะกรรม (มาตรา 175)

1. ตามมาตรา 175 สามารถแยกบุคคลผู้มีสิทธิบอกล้างโมฆียะกรรมได้เป็น 3 ประเภท คือ
 - (1) คู่กรณีซึ่งเป็นผู้ทำนิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้น
 - (2) ผู้คุ้มครองประโยชน์ของผู้แสดงเจตนาที่เป็นผู้ย่อความสามารถ
 - (3) ทายาทของผู้ที่แสดงเจตนาทำนิติกรรมที่เป็นโมฆียะ
2. กรณีบุคคลทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะถึงแก่ความตายก่อนมีการบอกล้าง ทายาทของบุคคลดังกล่าว อาจบอกล้างโมฆียะกรรมนั้นได้ แต่หากผู้ทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะยังมีชีวิตอยู่ ก็ไม่อาจจะบอกล้างได้ – ฎ 8515/2538, 1175/2532
3. บุคคลที่ไม่มีสิทธิบอกล้างโมฆียะกรรม เช่น
 - ผู้ค้ำประกันของสัญญาที่ทำขึ้นและมีผลเป็นโมฆียะ
 - สามีของผู้แสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉลหรือถูกข่มขู่
4. ผู้มีสิทธิบอกล้างโมฆียะกรรมได้ต้องบอกล้างขณะที่นิติกรรมยังเป็นโมฆียะกรรมอยู่ หากมีการให้สัตยาบันแล้วไม่ว่าโดยชัดแจ้งหรือปริยาย จะบอกล้างในภายหลังไม่ได้ – ฎ 2049/2538

คำพิพากษาศาลฎีกาที่น่าสนใจ – มาตรา 175

- **ฎ. 119/2519** – การบอกกล่าวการแสดงเจตนาที่กระทำไปเพราะเหตุกลฉ้อฉลและเป็นโมฆียะนั้น กฎหมายให้สิทธิแต่เฉพาะบุคคลที่ระบุไว้ในมาตรา 175 เท่านั้นที่มีสิทธิบอกกล่าว จำเลยที่ 1 ทำสัญญาเช่ากับโจทก์เพราะถูกกลฉ้อฉลถึงขนาด จำเลยที่ 1 เท่านั้นที่มีสิทธิบอกกล่าวสัญญาเช่า จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้ค้าประกันจำเลยที่ 1 ไม่มีสิทธิบอกกล่าว เมื่อจำเลยที่ 1 ไม่ได้บอกกล่าว จำเลยที่ 2 ก็ไม่มีสิทธิยกข้อต่อสู้ว่า “จำเลยที่ 1 ถูกโจทก์ใช้กลฉ้อฉล” ขึ้นมาต่อสู้ เพราะจำเลยที่ 2 ในฐานะผู้ค้าประกันไม่ใช่ผู้มีสิทธิบอกกล่าวตามมาตรา 175 บัญญัติไว้ (แม้มาตรา 694 ให้สิทธิผู้ค้าประกันยกข้อต่อสู้ของลูกหนี้ขึ้นต่อสู้ได้ก็ตาม แต่หากยังไม่มี การบอกกล่าวก็ถือว่ายังไม่มีข้อต่อสู้)
- **ฎ. 2398/2535** – นิติกรรมที่จำเลยโอนที่ดินพิพาทที่ใช้หนี้เงินยืมให้โจทก์เกิดจากกลฉ้อฉลของโจทก์เป็นโมฆียะ สามีจำเลยไม่ใช่เป็นผู้ที่ได้ทำการแสดงเจตนาโดยวิปริตหรือเป็นบุคคลที่ กฎหมายให้สิทธิบอกกล่าวโมฆียะกรรมได้ตาม มาตรา 175 การที่สามีจำเลยมอบอำนาจให้ ทนายความมีหนังสือบอกกล่าวโมฆียะกรรมจึงไม่มีผลตามกฎหมาย
- **ฎีกาผู้มีสิทธิบอกกล่าวโมฆียะกรรม – ฎ. 2153/2555 ฎ. 7394/2550 ฎ. 5975/2540 และ ฎ. 1918/2541**

คำพิพากษาฎีกาที่น่าสนใจ – มาตรา 175

- ฎีกาที่ 16115/2557 – ผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญ ตาม ปพพ. มาตรา 157 มีสิทธิบอกล้างโมฆียะกรรมได้ ตาม ปพพ. มาตรา 175 วรรคหนึ่ง (3)
- ฎีกาที่ 16515/2557 – ผู้แสดงเจตนาเพราะถูกกลฉ้อฉลโดยการนิ่ง มีสิทธิบอกล้างสัญญาซื้อขายอันเป็นโมฆียะกรรมได้

กำหนดเวลาบอกกล่าวโมฆียะกรรม

มาตรา 181 บัญญัติว่า “โมฆียะกรรมนั้นจะบอกกล่าวมิได้เมื่อพ้น
กำหนด 1 ปี นับแต่เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้ หรือเมื่อพ้นเวลา 10 ปี นับ
แต่ได้ทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะนั้น”

กำหนดระยะเวลาในการบอกกล่าวนิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้น มี
ระยะเวลาซ้อนกันอยู่ 2 ช่วง คือ

- ระยะเวลาแรก คือ กำหนดเวลา 1 ปี นับแต่เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้ ซึ่ง
“เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้” บัญญัติไว้ในมาตรา 179 ว่า “การให้สัตยาบัน
แก่โมฆียะกรรมนั้น จะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้กระทำภายหลังเวลาที่มูลเหตุให้
เป็นโมฆียะกรรมนั้นหมดสิ้นไปแล้ว ...”

กำหนดเวลาบอกล้างโมฆียะกรรม (ต่อ)

- **ระยะเวลาที่สอง** คือ 10 ปีนับแต่ได้ทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะ

อย่างไรก็ดี เมื่อมีกำหนดระยะเวลา 2 ระยะเวลาซ้อนกันอยู่
ระยะเวลาไหนสั้นไปก่อน กำหนดระยะเวลาอีกอันหนึ่งก็เอามาใช้ไม่ได้
ทั้งนี้ กำหนดระยะเวลาการบอกล้างโมฆียะกรรมตามมาตรา 181 นี้
เป็นเรื่องของกำหนดเวลาไม่ใช่อายุความ แม้คู่ความไม่หยิบยกขึ้นต่อสู้
ศาลก็สามารถหยิบยกขึ้นมาวินิจฉัยเองได้

การบอกอ้าง/ให้สัตยาบัน - กำหนดเวลา

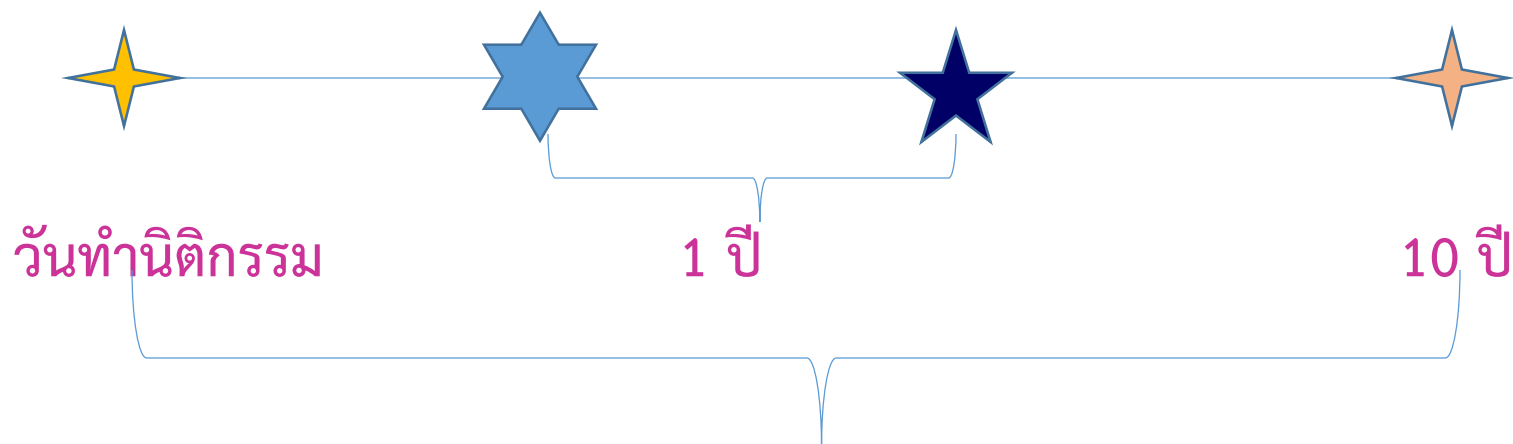
วิธีการบอกอ้าง/ให้สัตยาบัน (ม.178)

+

คนมีสิทธิบอกอ้าง/ให้สัตยาบัน (ม.175)

เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้ (ม. 179)

ม. 181

ฎ.8515/2538 – ระยะเวลาบอกกล่าวโมฆียะกรรมตามมาตรา 181 มี 2 ช่วงระยะเวลา กล่าวคือ ระยะเวลาช่วงแรก 1 ปี นับแต่เวลาที่สามารถให้สัตยาบันได้ กับระยะเวลาอีกช่วงหนึ่ง 10 ปี นับแต่เวลาที่ทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะ เป็นเรื่องของกำหนดเวลาไม่ใช่เรื่องของอายุความ ฉะนั้น แม้อีกฝ่ายหนึ่งไม่ยกเอาเรื่องนี้ขึ้นมาต่อสู้ แต่ถ้าได้ความว่ามีการบอกกล่าวเมื่อพ้นเวลาที่กฎหมายกำหนด 1 ปี หรือ 10 ปี ตามที่กล่าวมานี้ ศาลก็มีอำนาจยกเอาเรื่องนี้ขึ้นมาวินิจฉัยได้

ในขณะที่จำเลยทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาท จำเลยเป็นคนวิกลจริต โดยที่ศาลยังมิได้มีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ และโจทก์รู้อยู่แล้วว่าจำเลยเป็นคนวิกลจริตในขณะนั้น สัญญาจะซื้อจะขายดังกล่าวจึงเป็นโมฆียะ ตาม ปพพ. มาตรา 30

ฎ.8515/2538 (ต่อ)

ทายาทของจำเลยจะให้สัตยาบันแก่สัญญาจะซื้อขายที่ดินพิพาท ซึ่งจำเลยได้กระทำขึ้นได้ต่อเมื่อจำเลยผู้ทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะได้ถึงแก่ความตายก่อนมีการบอกล้างโมฆียะกรรมนั้น เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่าจำเลยยังไม่ถึงแก่ความตาย ทายาทของจำเลยก็ไม่อาจให้สัตยาบันได้

เมื่อนาย ฉ. ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้อนุบาลของจำเลยภายหลังโจทก์ฟ้องคดีนี้แล้ว ไม่ปรากฏว่านาย ฉ. ได้ให้สัตยาบันแก่สัญญาดังกล่าวมาก่อน เช่นนี้ ฉ. มีสิทธิบอกล้างสัญญาจะซื้อขายที่ดินพิพาทได้ตาม ปพพ. มาตรา 175 (2) และเมื่อบอกล้างแล้วสัญญาจะซื้อขายที่ดินพิพาท จึงตกเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรกตาม ปพพ. มาตรา 176

ผลของการบอกล้างโมฆียะกรรม – มาตรา 176

มาตรา 176 บัญญัติว่า “โมฆียะกรรมเมื่อบอกล้างแล้ว ให้ถือว่าเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก และให้ผู้เป็นคู่กรณีกลับคืนสู่ฐานะเดิม ถ้าเป็นการพ้นวิสัยจะให้กลับคืนเช่นนั้นได้ก็ให้ได้รับค่าเสียหายชดใช้ให้แทน

ถ้าบุคคลใดได้รู้หรือควรจะได้รู้ว่าการใดเป็นโมฆียะ เมื่อบอกล้างแล้ว ให้ถือว่าบุคคลนั้นได้รู้ว่าการนั้นเป็นโมฆะ **นับแต่วันที่ได้รู้หรือควรจะได้รู้ว่าเป็นโมฆียะ**

ห้ามมิให้ใช้สิทธิเรียกร้องอันเกิดแต่การกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามวรรคหนึ่ง เมื่อพ้นหนึ่งปีนับแต่วันบอกล้างโมฆียะกรรม”

ผลของการบอกล้างโมฆียะกรรม – มาตรา 176

หลักพิจารณา

1. โมฆียะกรรมเป็นนิติกรรมที่สมบูรณ์ใช้บังคับกันได้ตามกฎหมาย
ตั้งแต่ทำนิติกรรมจนกว่าจะถูkbอกล้าง
2. ผลของการบอกล้างโมฆียะกรรม
 - 2.1 นิติกรรมนั้นเป็นโมฆะ ย้อนไปถึงเวลาเริ่มแรกที่ได้มีการทำ
นิติกรรมนั้นขึ้น
 - 2.2 คู่กรณีกลับคืนสู่ฐานะเดิม
 - 2.3 กรณีเป็นการพ้นวิสัยที่จะให้กลับคืนสู่ฐานะเดิม ให้มีการ
ชดเชยค่าเสียหาย ดังนี้หากกลับคืนสู่ฐานะเดิมได้ก็จะเรียกร้องค่าเสียหายไม่ได้

ผลของการบอกล้างโมฆียะกรรม – มาตรา 176 (ต่อ)

3. **ระยะเวลาในการใช้สิทธิเรียกร้องอันเกิดแต่การกลับคืนสู่ฐานะเดิม**
1 ปี นับแต่วันบอกล้างโมฆียะกรรม

4. เนื่องจากนิติกรรมที่เป็นโมฆียะกรรมนี้มีผลสมบูรณ์ในขณะที่ทำนิติกรรม ดังนั้น เมื่อยังไม่มี การบอกล้างหากมีการปฏิบัติหรือรับ การชำระหนี้ไปตามนิติกรรมนั้น ก็เป็นการชำระหนี้โดยมีมูลที่จะอ้างกฎหมายได้ จึงมิใช่ลาภมิควรได้ เมื่อมีการบอกล้างนิติกรรม คู่กรณีจึงกลับคืนสู่ฐานะเดิม แต่หากพ้นวิสัยที่จะให้คู่กรณีกลับคืนสู่ฐานะเดิม ก็ให้ได้รับค่าเสียหายทดใช้แทนการกลับคืนสู่ฐานะเดิม

5. กรณีเป็นการพ้นวิสัยที่จะกลับคืนสู่ฐานะเดิม เช่น

- ทรัพย์สินที่ได้จากการทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะสูญหายหรือบุบสลายไปทั้งหมด
- มีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไปยังบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน (มาตรา 1392 บัญญัติไม่ให้เกิดการบอกล้งนิติกรรมนั้นไปมีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอกดังกล่าว บุคคลภายนอกก็ไม่ต้องคืนทรัพย์สินให้แก่ผู้โอนก็ทำให้การคืนทรัพย์สินเป็นพ้นวิสัย ฝ่ายที่ได้รับโอนทรัพย์สินมาคนแรกต้องชดใช้ค่าเสียหายแทน)

6. การกลับคืนสู่ฐานะเดิมมิได้จำกัดเฉพาะเรื่องการคืนทรัพย์สินกัน หากนิติกรรมนั้นมีวัตถุประสงค์หนึ่งเป็นการกระทำ เช่น ก. ทำสัญญาจ้าง ข. ก่อสร้างตึก และต่อมา มีการบอกล้งภายหลัง การกลับคืนสู่ฐานะเดิมก็จะต้องกระทำโดยการให้ ข. ผู้ได้กระทำการงานนั้นได้รับชดใช้ค่าเสียหายแทนจาก ก. เป็นต้น

ผลของการบอกกล่าวโมฆียะกรรม – มาตรา 176 (ต่อ)

7. การกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามมาตรา 176 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้คู่กรณีได้กลับคืนสู่ฐานะเดิมทุกกรณี โดยไม่ต้องพิจารณาว่าฝ่ายที่ได้รับทรัพย์สินนั้นจะได้รับทรัพย์สินไว้โดยสุจริตหรือไม่ จึงไม่นำมาตรา 412 – 414 มาอนุโลมใช้แก่การคืนทรัพย์สินในกรณีที่เป็นนิติกรรมที่เป็นโมฆียะที่ถูกบอกกล่าว

ระยะเวลาการใช้สิทธิเรียกร้องเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิม (มาตรา 176 วรรคสาม)

8. เรื่องลามิควรได้มีกำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะในมาตรา 419 ว่า “ห้ามมิให้ฟ้องคดี เมื่อพ้นกำหนดปีหนึ่งนับแต่เวลาที่ฝ่ายผู้เสียหายรู้ว่าตนมีสิทธิเรียกคืนหรือเมื่อพ้นสิบปีนับแต่เวลาที่สิทธินั้นมีขึ้น”

ส่วนระยะเวลาการใช้สิทธิเรียกร้องเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมหลังจากที่มีการบอกลี้ยงนั้น บัญญัติไว้ในมาตรา 176 วรรคสาม ว่า “ห้ามมิให้ใช้สิทธิเรียกร้องอันเกิดแต่การกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามวรรคหนึ่งเมื่อพ้นหนึ่งปี นับแต่วันบอกลี้ยงโมฆียะกรรม” – ฉะนั้น การใช้สิทธิเรียกร้องเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมไม่ว่าเพื่อเรียกเอาทรัพย์สินหรือเรียกเอาค่าเสียหาย จะต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายใน 1 ปีนับแต่วันบอกลี้ยง

คำพิพากษากฎีกาที่น่าสนใจ

ฎ.1955/ 2538** – จำเลยทำสัญญาจะขายที่ดินพิพาทให้โจทก์ โดยจำเลยรู้มาก่อนว่าโจทก์ซื้อที่ดินพิพาทเพื่อสร้างโรงงานผลิตอาหารกระป๋องและรู้ว่าที่ดินพิพาทจะถูกเวนคืนบางส่วนเพื่อชุดคลองชลประทาน แต่ก็ไม่แจ้งความจริงให้โจทก์ทราบ เป็นการที่โจทก์แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์ที่จะซื้อ ซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญ สัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาทนั้นเป็นโมฆียะ เมื่อโจทก์ไปทวงเงินคืนจากจำเลย ถือว่าโจทก์ก็ได้บอกกล่าวโมฆียะกรรมแล้ว สัญญาจะซื้อจะขายจึงเป็นโมฆะมาแต่แรก คู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม จำเลยต้องคืนเงินมัดจำให้แก่โจทก์พร้อมดอกเบี้ย แต่โจทก์ก็ไม่มีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยตามที่ระบุไว้ในสัญญาว่า “หากจำเลยผิดสัญญาแล้วจะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่โจทก์เป็นเงินจำนวนหนึ่ง” ได้ เพราะเป็นการขอให้บังคับตามข้อตกลงในสัญญาดังกล่าว

(กล่าวคือ เมื่อการทวงเงินถือเป็นการบอกกล่าวโมฆียะกรรมแล้ว คู่สัญญาก็กลับคืนสู่ฐานะเดิม จำเลยก็ต้องคืนเงินมัดจำพร้อมดอกเบี้ยให้แก่โจทก์ ในขณะเดียวกันโจทก์จะฟ้องเรียกค่าเสียหายตามสัญญาไม่ได้ เพราะเมื่อบอกกล่าวแล้วก็เท่ากับไม่มีข้อสัญญาจะมาบังคับได้)

ฎีกาที่ 1783/2558 – โจทก์เป็นผู้เยาว์ ได้ทำนิติกรรมสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินของตนแก่จำเลยที่ 1 เป็นกรณีที่ผู้เยาว์กระทำนิติกรรมเอง ไม่ใช่ผู้ปกครองของจำเลยที่ 1 เป็นผู้กระทำ จึงหาใช่กรณีตามมาตรา 1574 แต่ต้องปรับตามมาตรา 21 ซึ่งบัญญัติว่าผู้เยาว์จะกระทำนิติกรรมใดต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน มิฉะนั้นนิติกรรมนั้นจะเป็นโมฆียะ เมื่อมีการบอกกล่าวก็ให้ถือว่าเป็นโมฆะมาตั้งแต่เริ่มแรก และให้ผู้เป็นคู่กรณีกลับคืนสู่ฐานะเดิมตาม ปพพ. มาตรา 176 วรรคหนึ่ง สัญญาจึงไม่ผูกพันโจทก์

ฎีกาที่ 2522/2560**

ตามมาตรา 175 (4) บุคคลวิกลจริตผู้ทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะตาม ปพพ. มาตรา 30 จะบอกล้างนิติกรรมเสียได้ในขณะที่จริตของบุคคลนั้นไม่วิกลแล้ว เมื่อ ด. ทำนิติกรรมโอนที่ดินพิพาทให้จำเลยถือกรรมสิทธิ์รวมในขณะที่มีสติสัมปชัญญะไม่สมบูรณ์เนื่องจากเป็นคนวิกลจริต จนต่อมา ศาลมีคำสั่งให้ ด. เป็นคนไร้ความสามารถและให้อยู่ในความอนุบาลของ โจทก์ ด. ยังคงเป็นคนวิกลจริต ไม่อาจบอกล้างโมฆียะกรรมได้ ดังนี้ ที่จำเลยต่อสู้ว่า ด. บอกล้างนิติกรรมถึงวันฟ้องเกิน 1 ปี แล้ว จึงไม่อาจรับฟังได้ เมื่อมาวันที่ 7 สิงหาคม 2555 ศาลมีคำสั่งให้ ด. อยู่ในความอนุบาลของโจทก์ โจทก์ในฐานะผู้อนุบาลย่อมมีสิทธิบอกล้างโมฆียะกรรมดังกล่าวได้ ตาม ปพพ. มาตรา 175 (2) และการที่โจทก์ฟ้องคดีนี้เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2555 ถือได้ว่าเป็นการที่โจทก์บอกล้างโมฆียะกรรมดังกล่าว

ฎีกาที่ 2522/2560** (ต่อ)

ภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ 7 สิงหาคม 2555 ซึ่งศาลมีคำสั่งตั้งโจทก์เป็นผู้อนุบาล ด. อันเป็นเวลาทีโจทก์อาจให้สัตยาบันได้ ตามมาตรา 181 แล้ว นิติกรรมที่ ด. โอนที่ดินพิพาทให้จำเลยถือกรรมสิทธิ์รวมโดยเสน่หาย่อมตกเป็นโมฆะมาแต่แรก ตามมาตรา 176 วรรคหนึ่ง สิทธิเรียกร้องให้จำเลยโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินตามคำฟ้องคืนแก่ ด. ของโจทก์จึงไม่ขาดอายุความตาม มาตรา 176 วรรคสาม

ส่วนการที่โจทก์ขอให้บังคับจำเลยจดทะเบียนยกเลิกนิติกรรมโอนที่ดินพิพาทให้จำเลยถือกรรมสิทธิ์รวม หากจำเลยไม่กระทำ ให้ถือเอาตามคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของจำเลยนั้น เมื่อนิติกรรมดังกล่าวตกเป็นโมฆะแล้ว คู่กรณีย่อมกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามมาตรา 176 วรรคหนึ่ง จึงต้องเพิกถอนนิติกรรมดังกล่าวเสีย ไม่จำต้องบังคับให้จำเลยไปจดทะเบียนยกเลิกนิติกรรมดังกล่าวตามคำขอท้ายฟ้องของโจทก์ในส่วนนี้อีก

ผู้มีสิทธิให้สัตยาบัน – มาตรา 177

มาตรา 177 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลผู้มีสิทธิบอกกล่าวโมฆียะกรรมตาม มาตรา 175 ผู้หนึ่งผู้ใด ได้ให้สัตยาบันแก่โมฆียะกรรม ให้ถือว่าการนั้น เป็นอันสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรก แต่ทั้งนี้ย่อมไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของ บุคคลภายนอก”

- ผู้มีสิทธิให้สัตยาบัน ก็คือคนจำพวกเดียวกับบุคคลที่มีสิทธิบอกกล่าว ตาม มาตรา 175
- ผลของการให้สัตยาบัน – ให้ถือว่าการนั้นเป็นอันสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรก
- การให้สัตยาบันจะกระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลภายนอกไม่ได้

หลักเกณฑ์การให้สัตยาบัน (มาตรา 179)

มาตรา 179 บัญญัติว่า “การให้สัตยาบันแก่มอฆิยะกรรมนั้น จะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้กระทำภายหลังเวลาที่มูลเหตุให้เป็นมอฆิยะกรรมนั้นหมดสิ้นไปแล้ว

บุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือบุคคลวิกลจริตผู้กระทำนิติกรรมที่เป็นมอฆิยะตามมาตรา 30 จะให้สัตยาบันแก่มอฆิยะกรรมได้ต่อเมื่อได้รู้เห็นซึ่งมอฆิยะกรรมนั้น ภายหลังจากที่บุคคลนั้นพ้นจากการเป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือในขณะที่จิตของบุคคลนั้นไม่วิกลแล้วแต่กรณี

ทายาทของบุคคลผู้ทำนิติกรรมอันเป็นมอฆิยะ จะให้สัตยาบันแก่มอฆิยะกรรมได้ นับแต่เวลาที่ผู้ทำนิติกรรมนั้นถึงแก่ความตาย เว้นแต่สิทธิที่จะบอกล้างมอฆิยะกรรมของผู้ตายนั้นได้สิ้นสุดลงแล้ว

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองมิให้ใช้บังคับ ถ้าการให้สัตยาบันแก่มอฆิยะกรรมกระทำโดยผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์”

หลักเกณฑ์การให้สัตยาบัน (มาตรา 179)

(1) การให้สัตยาบันจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้กระทำภายหลังเวลาที่
มูลเหตุให้เป็นโมฆียะกรรมนั้นหมดสิ้นไปแล้ว ตามมาตรา 179
วรรคหนึ่ง – ต้องพิจารณาว่า 1. นิติกรรมเป็นโมฆียะเพราะเหตุใด และ
2. เหตุนั้นๆ หมดสิ้นไปแล้วหรือไม่

(2) คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือบุคคล
วิกลจริตผู้กระทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะตามมาตรา 30 จะให้
สัตยาบันได้ต่อเมื่อได้รู้เห็นซึ่งโมฆียะกรรมนั้น และต้องให้สัตยาบัน
ภายหลังที่พ้นจากการเป็นคนไร้ความสามารถ เสมือนไร้ความสามารถ
หรือในขณะที่จิตของบุคคลนั้นไม่วิกล แล้วแต่กรณี (ตามมาตรา 179
วรรคสอง)

(3) ทายาทของบุคคลผู้ทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะ ให้สัถยาบันได้นับแต่เวลาที่ผู้ทำนิติกรรมนั้นถึงแก่ความตาย – แต่หากกรณีที่สิทธิที่จะบอกล้างโมฆียะกรรมสิ้นสุดไปเพราะมิได้บอกล้างเมื่อพ้นเวลา 1 ปี นับแต่เวลาที่อาจให้สัถยาบันได้ตามมาตรา 181 ทายาทก็ไม่มีสิทธิให้สัถยาบันได้ ตามมาตรา 179 วรรคสาม

(4) ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือผู้พิทักษ์ให้สัถยาบันแก่โมฆียะกรรม ซึ่งกระทำโดยผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถได้ตลอดเวลา ไม่ถูกจำกัดตามวรรคหนึ่งและวรรคสองของมาตรา 179 ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 179 วรรคท้าย – หมายความว่า การให้สัถยาบันโดยผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือผู้พิทักษ์นั้น หากบุคคลเหล่านี้ทราบเรื่องการทำนิติกรรมของผู้เยาว์ คนไร้ฯ หรือคนเสมือนไร้ฯ เมื่อใด ก็ให้มีสิทธิให้สัถยาบันหรือบอกล้างได้ โดยไม่ต้องรอให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะ หรือศาลสั่งให้เพิกถอนคำสั่งที่ให้เป็นคนไร้ฯ หรือเสมือนไร้ฯ เสียก่อน

แต่มาตรา 179 วรรคสาม ยังใช้บังคับกับผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือผู้พิทักษ์อยู่ กล่าวคือ หากสิทธิบอกล้างสิ้นสุดไปแล้วตามมาตรา 181 ก็จะให้สัถยาบันไม่ได้เช่นกัน

วิธีการบอกกล่าว/ให้สัตยาบันแก่โมฆียะกรรม

มาตรา 178 บัญญัติว่า “การบอกกล่าวหรือให้สัตยาบันแก่โมฆียะกรรม ย่อมกระทำได้โดยแสดงเจตนาแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นบุคคลที่มีตัวกำหนดได้แน่นอน”

หลักพิจารณา

1. การบอกกล่าว/ให้สัตยาบันนิติกรรมที่เป็นโมฆียะกรรมนั้น ผู้มีสิทธิบอกกล่าวจะต้องกระทำด้วยการแสดงเจตนาขึ้นไปยังคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง –
ฎ 819/2500

ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตาย ก็สามารถแสดงเจตนาไปยังทายาทของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนั้นได้

วิธีการบอกกล่าว/ให้สัตยาบันแก่โมฆียะกรรม (ต่อ)

2. กรณีบอกกล่าว ต้องเป็นการแสดงเจตนาโดยชัดแจ้งเท่านั้นจึงจะมีผลเป็นการบอกกล่าว (ไม่มีการบอกกล่าวโดยปริยาย) – ฎ 658/2525

แต่หากกรณีการให้สัตยาบัน ผู้ให้สัตยาบันอาจจะให้สัตยาบันโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ได้ (มาตรา 180)

3. การบอกกล่าวไม่ได้กำหนดวิธีไว้ ดังนั้นจะแสดงด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือไปยังคู่กรณีอีกฝ่ายได้เสมอ แม้ว่านิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้นจะกำหนดให้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก็ตาม – ฎ 6188/2540

วิธีการบอกกล่าว/ให้สัตยาบันแก่โมฆียะกรรม (ต่อ)

4. กรณีเป็นการบอกกล่าวโมฆียะกรรมแล้ว เช่น

- การที่จำเลยยื่นคำให้การต่อสู้ปฏิเสธความรับผิดชอบที่โจทก์ฟ้องโดยอ้างเหตุที่ทำให้นิติกรรมเป็นโมฆียะ (ฎ 3237/2527, ฎ 7003/2542)
- สัญญาซื้อขายที่ตกเป็นโมฆียะ การที่ผู้ซื้อได้ไปทวงเงินค่าที่ดินคืนจากผู้ขาย (ฎ 1955/2538)
- การฟ้องคดีต่อศาล (ฎ 1918/2541)

วิธีการบอกกล่าว/ให้สัตยาบันแก้ไขกรรม (ต่อ)

5. กรณีที่ไม่เป็นการบอกกล่าวแก้ไขกรรม เช่น

- มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันระหว่างคู่กรณีสองฝ่ายที่อำเภอลำเลียว คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไปร้องต่ออำเภอลำเลียวว่าตนถูกฉ้อฉลให้ทำสัญญาฉบับนั้น ต่อมาเกิดมีข้อพิพาทว่าสัญญาประนีประนอมยอมความกันนั้นใช้ได้หรือไม่ ฝ่ายที่อ้างว่าถูกกลฉ้อฉลก็อ้างว่าตนได้บอกกล่าวแล้ว ดังนี้ไม่เป็นการแสดงเจตนาบอกกล่าวแก้ไขกรรม เพราะมิได้บอกกล่าวแก่คู่กรณี (ฎ 819/2500)
- การฟ้องคดีอาญาในความผิดฐานฉ้อโกงโดยประสงค์จะให้ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยที่ 3 ในทางอาญา หาใช่ฟ้องขอให้เพิกถอนสัญญาขายฝากที่เป็นโมฆียะ จึงไม่เป็นการแสดงเจตนาบอกกล่าวแก้ไขกรรม (ฎ 658/2525)

วิธีการบอกกล่าว/ให้สัตยาบันแก่โมฆียะกรรม (ต่อ)

6. กรณีเป็นการให้สัตยาบัน – ฟ้องให้อีกฝ่ายรับผิดชอบตามสัญญาที่เป็นโมฆียะ ถือเป็นการให้สัตยาบัน

7. กำหนดเวลาให้สัตยาบันแก่โมฆียะกรรม

7.1 ภายหลังเวลาที่มูลเหตุให้เป็นโมฆียะกรรมหมดสิ้นไป

7.2 บุคคลไร้ฯ คนเสมือนไร้ฯ หรือคนวิกลจริตให้สัตยาบันเมื่อรู้เห็น โมฆียะกรรม ภายหลังจากที่บุคคลนั้นพ้นจากการเป็นผู้หย่อนความสามารถ

7.3 ทายาทให้สัตยาบันได้นับแต่เวลาที่ผู้ทำนิติกรรมถึงแก่ความตาย

วิธีการบอกกล่าว/ให้สัตยาบันแก้ไขภาระกรรม (ต่อ)

8. กำหนดเวลาให้สัตยาบันตามมาตรา 179 เป็นกรณีผู้หย่อนความสามารถ
พ้นจากการเป็นผู้หย่อนความสามารถและได้ให้สัตยาบันแก่นิติกรรมที่ตนได้
ทำไว้เอง ดังนั้น ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือผู้พิทักษ์ จะให้
สัตยาบันภายหลังผู้หย่อนความสามารถพ้นจากการเป็นผู้หย่อน
ความสามารถไม่ได้
9. ผู้ที่จะบอกกล่าวแก้ไขภาระกรรม จะต้องบอกกล่าวภายในกำหนดเวลาตาม
มาตรา 181 คือ แก้ไขภาระกรรมนั้นจะบอกกล่าวมิได้เมื่อ :
 - 9.1 เมื่อพ้น 1 ปี นับแต่เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้
 - 9.2 เมื่อพ้น 10 ปี นับแต่ได้ทำนิติกรรมอันเป็นแก้ไขนั้น

คำพิพากษาฎีกาที่น่าสนใจ

ฎ 1202/2541 – เมื่อกรณีเป็นทั้งการโต้แย้งสิทธิการทำนิติกรรมและการผิดสัญญาซื้อขาย โจทก์ย่อมมีอำนาจจะฟ้องจำเลยที่ 1 โดยเลือกฟ้องกรณีใดกรณีหนึ่งก็ได้ตามหลักของโมฆียะกรรม ถ้าโจทก์ฟ้องจำเลยที่ 1 เกี่ยวกับการทำนิติกรรมเพื่อให้เพิกถอนนิติกรรม ถือว่าโจทก์บอกกล่าวโมฆียะกรรมนั้น แต่ถ้าโจทก์ฟ้องจำเลยที่ 1 เกี่ยวกับการผิดสัญญาซื้อขาย เพื่อให้ใช้ราคาที่ดินตามสัญญาซื้อขาย ถือว่าโจทก์ให้สัตยาบันโมฆียะกรรมนั้น มิใช่โจทก์ตั้งรูปประเด็นฟ้องผิดจากข้อเท็จจริงตามฟ้อง

ฎ. 6188/2540** – จำเลยทราบดีว่าที่ดินที่จำเลยเสนอขายให้แก่โจทก์ที่ระบุว่าที่ดินมีเนื้อที่ 10 ไร่ 2 งาน 37 ตารางวา ความจริงที่ดินมีเนื้อที่เพียง 4 ไร่ 3 งาน 72 ตารางวา เท่านั้น จึงเป็นกรณีที่จำเลยใช้กลฉ้อฉลวงโจทก์ให้ทำสัญญาจะซื้อจะขายกับจำเลย เมื่อปรากฏว่าโจทก์ซื้อที่ดินจากจำเลยเพื่อนำไปขายต่อให้บุคคลอื่น ดังนี้ จำนวนเนื้อที่ของที่ดินย่อมเป็นข้อสาระสำคัญของสัญญา การที่จำเลยทราบจำนวนเนื้อที่ดินในขณะที่ทำสัญญาว่าขาดจำนวนไปกว่าครึ่งหนึ่งของเนื้อที่ดินที่ระบุไว้ในสัญญา แต่กลับนิ่งเฉยเสียไม่แจ้งให้โจทก์ทราบ กรณีถือได้ว่าเป็นกลฉ้อฉลที่ถึงขนาดซึ่งถ้ามิได้มีกลฉ้อฉลดังกล่าวสัญญาจะซื้อจะขายระหว่างโจทก์กับจำเลยคงจะมีได้กระทำขึ้น สัญญาระหว่างโจทก์กับจำเลยจึงเป็นโมฆียะ เมื่อโจทก์บอกเลิกสัญญาจะซื้อจะขายระหว่างโจทก์กับจำเลยดังกล่าว สัญญาจึงเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก คู่กรณีต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม โจทก์จึงมีสิทธิเรียกให้จำเลยคืนเงินมัดจำได้

การให้สัตยาบันโดยปริยาย – มาตรา 180

มาตรา 180 บัญญัติว่า “ภายหลังเวลาอันพึงให้สัตยาบันได้ตามมาตรา 179 ถ้ามีพฤติการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้เกิดขึ้นเกี่ยวกับโมฆียะกรรม โดยการกระทำของบุคคลซึ่งมีสิทธิบอกล้างโมฆียะกรรมตามมาตรา 175 ถ้ามิได้สงวนสิทธิไว้แจ้งชัดประการใด **ให้ถือว่าเป็นการให้สัตยาบัน**

- (1) ได้ปฏิบัติการชำระหนี้แล้วทั้งหมดหรือแต่บางส่วน
- (2) ได้มีการเรียกให้ชำระหนี้ขึ้นแล้ว
- (3) ได้มีการแปลงหนี้ใหม่
- (4) ได้มีการให้ประกันเพื่อหนี้ขึ้น
- (5) ได้มีการโอนสิทธิหรือความรับผิดชอบทั้งหมดหรือแต่บางส่วน
- (6) ได้มีการกระทำอย่างอื่นอันแสดงได้ว่าเป็นการให้สัตยาบัน”

การให้สัตยาบันโดยปริยาย – มาตรา 180

ข้อสังเกต

1. การให้สัตยาบันโดยปริยาย ต้องเป็นการให้สัตยาบันของบุคคลตาม
มาตรา 175
2. ต้องเป็นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 180
(1) – (6)
3. กรณีที่ถือเป็นการให้สัตยาบัน เช่น
 - ผู้ให้กู้ฟ้องเรียกเงินตามสัญญากู้ที่เป็นโมฆียะ ผู้กู้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับผู้ให้กู้ต่อหน้าศาล ถือเป็นการให้สัตยาบันแล้ว
 - เมื่อมีการข่มขู่ และหมดไปแล้ว ผู้ถูกข่มขู่ได้ชำระดอกเบี้ยไปบางส่วนโดยไม่แสดงแย้งสงวนสิทธิ ถือเป็นการให้สัตยาบันแล้ว

ฎ. 6350/2541 (ประชุมใหญ่) – สัญญาจะซื้อจะขายเป็นนิติกรรมที่ ส. ผู้จะขาย เป็นบุคคลวิกลจริต (ภายหลังถูกศาลสั่งเป็นคนไร้ฯ) และได้กระทำในขณะที่จิตวิกลอยู่ ทั้ง จ. ผู้จะซื้อได้รู้แล้วว่า ส. เป็นคนวิกลจริต นิติกรรมสัญญาจะซื้อจะขายจึงตกเป็น โหมฆียะ แต่ผู้ร้องในฐานะผู้อนุบาลซึ่งมีสิทธิบอกล้างนิติกรรมอันเป็นโหมฆียะนั้นมิได้ บอกล้างต่อผู้จะซื้อ ทั้งผู้ร้องยังได้แสดงเจตนาขอทำนิติกรรมซื้อขายที่ดินดังกล่าวแทน ส. โดยการไปติดต่อเจ้าหน้าที่ที่สำนักงานที่ดินและยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อขอทำ นิติกรรมโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินขายแทน ส. ซึ่งผู้รับมอบอำนาจของ จ. ผู้จะซื้อได้มาแถลง ต่อศาลขึ้นต้นว่าประสงค์จะซื้อที่ดินทุกแปลง พฤติการณ์ดังกล่าวถือว่าผู้ร้องได้ให้ สัตยาบันแก่สัญญาจะซื้อขาย ซึ่งเป็นโหมฆียะกรรมโดยการแสดงเจตนาแก่ จ. ผู้จะซื้อ ซึ่งเป็นคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว ตาม ปพพ.มาตรา 178 สัญญาจะซื้อขายจึงเป็นอัน สมบูรณ์มาแต่เริ่มแรกตามมาตรา 177 มีผลผูกพันให้ผู้ร้องต้องปฏิบัติตามสัญญา (ดู ฎ 2049/2538)

ตัวอย่างข้อสอบ

นายทุนฟ้องนายบุตรทนายคนเดียวของนางเย็นให้ไปจดทะเบียนต่ออายุสัญญาเช่าที่ดินมีโฉนด ซึ่งนางเย็นให้นายทุนเช่าเป็นระยะเวลา 4 ปี โดยสัญญาเช่าที่ดินมีข้อความว่าเมื่อครบอายุสัญญาเช่าแล้ว นางเย็นยินยอมจดทะเบียนต่ออายุสัญญาเช่าให้แก่นายทุนอีก 4 ปี และได้นำสัญญาเช่าไปจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว แต่ก่อนครบกำหนดระยะเวลาเช่า 4 ปีดังกล่าว นางเย็นถึงแก่ความตายและนายทุนได้แจ้งนายบุตรในงานศพของนางเย็นว่าให้ไปจดทะเบียนต่ออายุสัญญาเช่าอีก 4 ปี แต่นายบุตรไม่ยินยอมให้ต่อสัญญา ขณะคดีอยู่ระหว่างพิจารณา นางซำได้ฟ้องขับไล่นายทุนจากที่ดินแปลงเดียวกันนั้นเป็นอีกคดีหนึ่งอ้างว่า ขณะที่นางเย็นซื้อที่ดินแปลงดังกล่าวจากนายจนเมื่อห้าปีก่อนนั้น นายจนเป็นบุคคลล้มละลาย สัญญาซื้อขายที่ดินจึงเป็นโมฆะ แต่นางซำเป็นเจ้าของที่ดินที่แท้จริงเพราะซื้อที่ดินแปลงดังกล่าวจากการขายทอดตลาดทรัพย์สินของนายจนในคดีล้มละลาย

ตัวอย่างข้อสอบ (ต่อ)

นายทุนต่อสู้ว่านางข้าเป็นบุคคลภายนอกไม่เกี่ยวข้องกับสัญญาซื้อขายระหว่างนางเย็นกับนายจน และนางข้ารู้่านางเย็นซื้อที่ดินจากนายจนเกินกว่าหนึ่งปีแล้ว จึงไม่สามารถใช้สิทธิเรียกร้องอันเกิดแต่การกลับคืนสู่ฐานะเดิมได้

ให้วินิจฉัยว่า

- (ก) ข้อกล่าวอ้างของนายทุนในคดีที่ฟ้องนายบุตรฟังขึ้นหรือไม่
- (ข) ข้อต่อสู้ของนายทุนในคดีที่ถูกนางข้าฟ้องฟังขึ้นหรือไม่

ธงคำตอบ

(ก) ข้อความตามข้อตกลงในสัญญาเช่าที่ดินพิพาทเป็นแต่เพียงคำมั่นของนางเย็นว่าจะให้นายทุนเช่าที่ดินพิพาทต่อไปเท่านั้น ยังไม่ก่อให้เกิดสัญญา แม้สัญญาเช่าเดิมจะได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ แต่คำมั่นนี้ยังไม่มีผลผูกพันนางเย็นเพราะยังไม่ได้ความว่า นายทุนได้สนองรับก่อนนางเย็นถึงแก่ความตาย ทั้งเมื่อนายทุนรู้อยู่แล้วว่า นางเย็นถึงแก่ความตายก่อนสัญญาเช่าจะครบกำหนด 4 ปี กรณีต้องบังคับ ตาม ปพพ. มาตรา 360 ซึ่งบัญญัติว่ามีให้นำบทบัญญัติมาตรา 169 วรรค สองมาใช้บังคับ คำมั่นของนางเย็นย่อมไม่มีผลบังคับ และไม่ใช่มรดกของนางเย็น จึงไม่มีผลผูกพันนายบุตรซึ่งเป็นทายาทผู้รับมรดกของนางเย็น นายทุนจึงไม่มีสิทธิเรียกร้องให้นายบุตรจดทะเบียนต่ออายุสัญญาเช่าให้นายทุนอีก 4 ปี ข้อกล่าวอ้างของนายทุนฟังไม่ขึ้น

ธงคำตอบ (ต่อ)

(ข) บุคคลล้มละลายย่อมไม่มีอำนาจจัดการทรัพย์สินของตน เมื่อสัญญาซื้อขายที่ดินระหว่างนางเย็นกับนายจนทำขึ้นในขณะที่นายจนเป็นบุคคลล้มละลาย สัญญาดังกล่าวจึงตกเป็นโมฆะ ซึ่งผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดจะยกความเสียเปล่าแห่งโมฆะกรรมขึ้นกล่าวอ้างก็ได้ตาม ปพพ. มาตรา 172 วรรคหนึ่ง เมื่อนางช้าเป็นผู้ซื้อที่ดินแปลงดังกล่าวจากการขายทอดตลาดในคดีล้มละลายของนายจน นางช้าจึงเป็นผู้ที่จะได้ประโยชน์หากสัญญาซื้อขายที่ดินระหว่างนางเย็นกับนายจนไม่เป็นผล เพราะสัญญาเป็นโมฆะ นางช้าจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่สามารถยกความเสียเปล่าแห่งโมฆะกรรมของสัญญาซื้อขายที่ดินดังกล่าวขึ้นกล่าวอ้างได้เมื่อนางช้าจะเป็นบุคคลภายนอกสัญญาก็ตาม

เมื่อนางช้าจะรู้ว่านางเย็นซื้อที่ดินจากนายจนมาเกินกว่าหนึ่งปีแล้ว ก็ไม่ตัดสิทธินางช้าที่จะยกความเสียเปล่าแห่งโมฆะกรรมขึ้นกล่าวอ้าง เพราะนิติกรรมที่เป็นโมฆะย่อมเสียเปล่ามาตั้งแต่แรก ผู้มีส่วนได้เสียสามารถยกขึ้นกล่าวอ้างได้โดยไม่มีกำหนดอายุความ และกรณีนี้มีใช้การบอกล้างโมฆียะกรรมซึ่งต้องใช้สิทธิเรียกร้องอันเกิดแต่การกลับคืนสู่ฐานะเดิมภายในหนึ่งปีนับแต่วันบอกล้างโมฆียะกรรมตาม ปพพ. มาตรา 176 ข้อต่อสู้ของนายทุนจึงฟังไม่ขึ้น

ข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา ปี 2548

คำถาม – ร้านอาหารของนางสัมปลูกสร้างในที่ดินใกล้ทะเลที่จังหวัดภูเก็ตซึ่งประสบภัยจากคลื่นทะเลที่เกิดจากธรณีพิบัติจนร้านอาหารพังพินาศและนายแดงสามีของนางสัมเสียชีวิต นางสัมเสียใจจนสติเลอะเลือนพูดจารู้เรื่องบ้างไม่รู้เรื่องบ้างต้องอยู่ในความดูแลของนางใหญ่ซึ่งเป็นบุตร นายเหลื่องน้องชายของนางสัมมีภูมิลำเนาอยู่กรุงเทพฯ ทราบเรื่องจึงไปเยี่ยมนางสัมในวันทำบุญครบรอบวันเสียชีวิต 1 เดือน ของนายแดง นายเหลื่องบอกนางใหญ่ว่าจะพานางสัมไปเที่ยวพักผ่อนให้หายเครียด แต่กลับพานางสัมไปที่สำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ตเพื่อให้นางสัมจดทะเบียนโอนที่ดินพิพาทให้แก่ตน นางใหญ่ทราบความดังกล่าว หลังจากนายเหลื่องกลับไปกรุงเทพฯ แล้ว จึงมีหนังสือไปถึงนายเหลื่องแจ้งบอกอ้าง นิติกรรมการจดทะเบียนให้ที่ดินพิพาททันที นายเหลื่องได้รับหนังสือแล้วเพิกเฉย ต่อมา นางสัมเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลอยู่ประมาณ 3 ปีเศษ จนหายดีแล้ว นางสัมกลับมาอยู่กับนางใหญ่ได้ 6 เดือน ก็ได้พบนายเหลื่อง ในวันทำบุญครบรอบวันเสียชีวิต 4 ปี ของนายแดงผู้เป็นสามี นางสัมจึงทวงถามให้นายเหลื่องโอนที่ดินพิพาทคืนให้แก่ตน

ให้วินิจฉัยว่า นายเหลื่องต้องคืนที่ดินพิพาทแก่นางสัมหรือไม่

รศำตอบ

หล้งประสบกัณนางสัสมสดีเลอะเลือนพูดจารู้เรื่องบ้างไม่รู้เรื่องบ้าง จั้เป็นบุคคลวักลจรต (เทยบ ฎ 74/2527) นางสัสมทำนตการมจตทะเลเปยบโนนที่ตदनพพาทให้แก่นายเหล้องนขณะท่จรตวักลอยู่ และนายเหล้องคู้กรณอื่กฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่านางสัสมเป็นคนวักลจรต นตการมการให้ที่ตदनพพาทจ้เป็นมอชียะตาม ปพพ. มาตรา 30

ทายาทของผู้อั้ทำนตการมอันเป็นมอชียะจะบอกล้า้งมอชียะกรรมได้ต่อเมื่อผู้อั้ทำนตการมอันเป็นมอชียะถึงแก่ความตายนก่อนมอการบอกล้า้งมอชียะกรรมตามมาตรา 175 วรรคสอง เมื่อนางสัสมยังมีชีวิตอยู่ แม้นางหญ่เป็นบุตรของนางสัสมเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) ก็ไม่ใช่บุคคลท่จะบอกล้า้งนตการมการจตทะเลเปยบให้ที่ตदनจ้เป็นมอชียะได้ ดังนั้น การท่นางหญ่มีหนังสือไปถึงนายเหล้องจ้ไม่มีผลเป็นการบอกล้า้งนตการมการจตทะเลเปยบให้ที่ตदन

ร่งคำตอบ (ต่อ)

นางสั้มเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลอยู่ประมาณ 3 ปี จนหายดีแล้ว นางสั้ม
ทวงถามให้นายเหลื่องโอนที่ดินคืนแก่ตน แม้เป็นการทวงถามด้วยวาจาก็ถือเป็นการ
แสดงเจตนาบอกล้างนิติกรรมการจดทะเบียนที่ดินแล้วตามมาตรา 178 เพราะกฎหมาย
มิได้กำหนดแบบการบอกล้างโมฆียะกรรมไว้ (เทียบ ฎ.3237/2527, ฎ 1955/2538)
และแม้นางสั้มจะบอกล้างหลังทำนิติกรรมถึง 3 ปีเศษ แต่ก็เป็นการบอกล้างหลังจาก
นางสั้มหายดีแล้วเพียง 6 เดือนเศษ จึงเป็นการบอกล้างโมฆียะกรรมในขณะที่จริตของ
บุคคลนั้นไม่วิกลแล้วตามมาตรา 175 (4) อีกทั้งต้องถือว่ามูลเหตุแห่งการแสดงเจตนา
โดยวิปริตสิ้นไปนับแต่นางสั้มหายดี นับแต่นั้นนางสั้มอาจให้สัตยาบันหรือบอกล้าง
โมฆียะกรรมได้ นางสั้มบอกล้างโมฆียะกรรมเมื่อยังไม่พ้นเวลา 1 ปี นับแต่เวลาที่อาจให้
สัตยาบันได้ จึงเป็นการบอกล้างโมฆียะกรรมโดยชอบตามมาตรา 175 (4) ประกอบ
มาตรา 179 วรรคสองและมาตรา 181 มีผลทำให้นิติกรรมการจดทะเบียนให้ที่ดินที่เป็น
โมฆียะกรรมนั้นตกเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก และคู่กรณีต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามมาตรา
176 วรรคหนึ่ง นายเหลื่องจึงต้องคืนที่ดินพิพาทให้แก่นางสั้ม

คำพิพากษาฎีกาที่ 1365/2554

โจทก์และจำเลยทราบดีว่าที่ดินมีข้อกำหนดห้ามโอนภายใน 10 ปี ตามมาตรา 31 แห่ง ป.ที่ดิน แต่ก็ซื้อขายกันโดยหลีกเลี่ยงข้อกำหนดดังกล่าว โดยวิธีทำเป็นสัญญาจะซื้อจะขาย อันเป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นโมฆะตาม ปพพ. มาตรา 150 ทั้งการ จดทะเบียนการเช่าให้แก่จำเลยซึ่งเป็นผู้จะซื้อไว้เป็นเวลา 30 ปี ก็เป็นการแสดงเจตนาลวง โดยสมรู้กัน เป็นโมฆะตามมาตรา 155 วรรคหนึ่ง เมื่อทำขึ้นเพื่อเป็นการอำพรางสัญญา จะซื้อจะขายที่ดิน จึงต้องนำบทบัญญัติว่าด้วยนิติกรรมที่ถูกอำพรางมาใช้บังคับตามมาตรา 155 วรรคสอง เมื่อสัญญาซื้อขายที่ถูกอำพรางเป็นโมฆะเพราะมีวัตถุประสงค์เป็นการ ต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายแล้ว นิติกรรมระหว่างโจทก์และจำเลยล้วนเป็นโมฆะทั้งหมด มาแต่ต้น มิใช่กรณีที่เป็นโมฆียะแล้วมาถูกบอกล้างในภายหลัง อันที่จะทำให้คู่กรณีต้อง กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม เงินค่าที่ดินบางส่วนที่จำเลยชำระไปจึงเป็นการกระทำการ ตามอำเภอใจเสมือนหนึ่งว่าเพื่อชำระหนี้โดยรู้อยู่ว่าตนไม่มีความผูกพันที่จะต้องชำระ จึงไม่มีสิทธิจะได้รับเงินดังกล่าวคืนจากโจทก์ ตามมาตรา 407